HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שלא תתחיל מפניך. לגבור ולילך הלאה: **שמא תכוה.** שהקטורת שקברת לגדך בוערת תמיד וזרועך המתפשט והולך להלן נכוה בתימור העולה: **כי בענן.** אל יבא כי אם בענן של עשן הקטורת: **מעלה עשן.** שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל: **ומנין שנותן בה וכו'.** לקמן פריך ל"ל הא נפקא ליה: **הא אם לא נתן וכו'.** הא למדנו מכאן שנאמר [1] ולא ימות שאם לא נתן וכו': **או שחיסר.** דכתיב הקטורת שלימה ולא חסירה: **תיפוק ליה.** דאי נמי לא כתב הכא ולא ימות מיתייב מיתה אקטורת חסירה דאשכח דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך וכתיב [2] ואל יבא בכל עת ולא ימות: **שגג בביאה.** ריקנית אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה ואין עונש מיתה על השוגג: **דעייל שתי הקטורות.** בביאה אחת: **קרא לקרא.** הא נפקא ליה מכי בענן: **עיקר.** שורש: **והא איפכא פנית.** שהשורש יפה מן העלין: **נשמי קורה.** לשון שמיס: **ממשמש בכתלים.** כן דרך העשן כשאינו יכול ללאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים: **האי מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא.** אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן: **חד לעונש וחד לאזהרה.** ואל יבא כי בענן אזהרה וכשה ענן ולא ימות זה עונש ואילו לא ימות דאל יבא לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: **פנית ר' אלעזר אומר.** וכשה ולא ימות זה עונש מעלה עשן: **יכול יהו שניהן אמורים קודם מיפס בני אהרן.** ונאמר שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתנו: **ועדיין לא נראה.** אראה משמע לעתיד אלמא כשנאמר מקרא זה עדיין לא נראה ואי לאחר מיתתן כבר נראה בו ביום שנאמר וילאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט): **מצוה לבית מן ההדיוט.** ולע"פ שהורו כראוי נעשו שלא נטלו רשות: **לבמה אשר בגבעון לירושלים.** היה לו לכתוב מירושלים או מן הבמה אשר בגבעון לירושלים. בגבעון היתה קדושה שאם מזבח שעשה משה והיה הולך ומקריב שם: **מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון.** והכי משמע קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון דרך הליכתו וכן לירושלים בשובו מגבעון היתה כביאה ראשונה: **ושראל במעמדם.** העומדים בעזרה במקום כל ישראל על קרבן התמיד דכתיב תשמרו להקריב לי (במדבר כח) היו עומדים ומשמרים על קרבנכם: **עד דהוה מכסי מייניה ר' יוחנן.** שאין ר' אלעזר רואהו [6] **מייניה דר' יוחנן.** שאין ר' יוחנן רואהו מחזיר פניו: אמרו

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה ת"ר [1] ונתן את הקטורת על האש לפני ה' [6] שלא יתקן מבחוץ ויכנים [א] להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכנים מאי דרוש [2] כי בענן אראה על הכפורת מלמד שיתקן מבחוץ ויכנים אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' אם כן מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת [3] מלמד שנותן בה מעלה עשן ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר [1] וכסה ענן הקטורת את הכפורת [3] הא לא נתן בה מעלה עשן [ג] [ד] או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ותיפוק ליה [ה] דקא מעייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [ו] כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו [ז] כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה אמר מר ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה קרא לקרא אמר רב יוסף הכי קאמר אין לי אלא עלה מעלה עשן עיקר מעלה עשן מניין ת"ל וכסה א"ל אביי והא איפכא תניא דתניא נתן בה עיקר מעלה עשן היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה כיון שהגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנאמר [3] והבית ימלא עשן אלא אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא עיקר מעלה עשן עלה מעלה עשן מניין ת"ל וכסה רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד [ח] שבמדבר שילה ובית עולמים מניין ת"ל וכסה האי [4] מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא אלא הכי קאמר אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מניין ת"ל וכסה רב אשי אמר חד למצוה וחד לעכב רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה אזהרה יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל [5] אחרי מות שני בני אהרן יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה על הכפורת הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה מאי תלמודא אמר רבא אמר קרא כי בענן אראה ועדיין לא נראה ואלא מ"ט איענוש [7] כדתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש [6] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [ט] אע"פ [י] שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: יצא ובא לו דרך כניסתו: מנא הני מילי א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא [7] ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו וכן [יא] כהנים בעבודתן [יב] ולוים בדוכנן [יג] וישראל במעמדן כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין [יד] וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן [טו] כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמכסי מיניה דרבי יוחנן רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד [טז] דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא אמרו

ביאה שנכנס להיכל בתנס (כמין) [כמו] פועל בכניסתו [משלו] וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה, כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים, דבהכניס דוקא כתיב בה מעלה עשן, ואין נראה דבכל יום נמי הוה [שם] מעלה (שם) עשן ומהכי קרא ולא ליפיון, וה"כ חייב מיתה נמי ליפיון מיעיה, ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק ערף בקלפי קאמר ר"ש זעירא עובר משום הכנסה יתירה, אלמא לאו חיוב הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד קשיא לי, לפי סברתו שאומר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים אם הא דקאמר בסמוך שלו שייכה אמורים קודם מיתת בני אהרן, מ"ל אחרי מות שני בני אהרן, פי' שלא (יהיה) [הין] [ענשן]ים על מעלה עשן שלא נעטוו, ואי ס"ד שלא נעטוו [אלא בשל יוה"כ] והלא מתו בשמיני למלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"[ת], אלא ודאי הוה ס"ד (שנעטוו) [שענשן] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חון ועל זה (היה) [הוא] מפרש שהעונש נכתב אחרי מיתה. הג"ה. **שנאמר והבית ימלא עשן.** אין זה אלא דמיון בעלמא דקרא גבי ברפיס כתיב ולא גבי קטורת. **האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא.** נעיל [מד, א] לא שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר ר' דסבא לא מייירי אלא בהוצאות והקטורות, ועוד דוקן יעשה משמע עשיה אבל לא (יבוא) [יהיה] הייני לא יעשה (אלא) [שלא] יכנס אחר עמו. **וחד לעכב.** ופע"ג דכתיב מיכוכא כמה שנעשה בנגדו לבן בפנים לגולי עלמא, הכא לא שייך למימר הכי, שמקוון] הקטורת אין מוכר עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול, וכן משמע לקמן בריש שני שעיר [נב, ב] דלא משקינן מיכוכא למה ה"ה דבכל מקום מצוה לבניה מן הבהיטיו. **אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא.** הקשה ה"ר (אלעזר) [אלחנן] והלא קטורת הוה על המזבח הפנימי ואם שיש על מזבח החיצון הוה אבל לא מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח החיצון, וא"ל דביון כי קטורת נחשון היה שעשו על מזבח החיצון כדאמרינן במדרש שמיני ייני עם חלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות בשביל חיבתן של ישראל, ומהאי טעמא נמי לא מיקמי למה היו שם שתי מחתות לקטורת ונס היה שם [למה היה שם] מחתה (כו') [כלל] יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי, דאיכא למימר דהוראת שעה היתה לבית בשתי מחתות [ולהקטיר] (ו)במחתה בשביל שהיה על מזבח החיצון, מיהו איכא תנא דאמר (בפ"ב) [בתו"כ] שבפנים מתו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אם של שמים לא היה שם, ומיהו הא ודאי הוראת שעה היתה ממה שהיה צריך מחתה.

ו) [לעיל יט:], ז) [ריטבא ו.], ח) [עי' תוס' לעיל מד. ד"ה בשעלה], ד) עיבוריבן מג., ט) לעיל כח:, י) [גיר' הערוך דהוה מינקפן], יא) [ויקרא טז], יב) [שם], יג) [דברי תוס' הם תמוהים וכן הביא התוי"ט בפ"ו מ"ג בתמיד דבריהם בפליאה],

תורה אור השלם

1. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי יְיָ וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת:
ויקרא טז יג
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז ב
3. וְנָעֲנוּ אֲמוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן:
ישעיהו ו ד
4. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:
ויקרא טז טז
5. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ וַיָּמוּתוּ:
ויקרא טז א
6. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ:
ויקרא א ז
7. וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלִַם מִלִּפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל שָׁם עַל יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב א יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד דהוה כו' ותא"כ מה"ד עד דמיכסי מייניה דר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה חד כו' דתרוייהו בין ביום הכפורים. נ"ב עיין זה בשו"ת ב"ח סי' ר"ל:

תוס' ישנים

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דסבירא ליה להאי מקשה כרב אשי דאמר לקמן דאיכא עיכובא לאי לילכא עיכובא אין כאן ביאה ריקנית. אי נמי לגבי אמאי ואפילו לרבא ואף על פי דלא נפקא ליה מ[נהא] קרא אפיק ליה מקרא אחרינא. תימה על מה בריש פסוק הקטורת והיא בריש פ' שניה דיבורא דמי ה"ד] חסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחסר [אחת מכל סממניה] חייב מיתה. (מ"ל) [מ"ר] זעירא [ושובר] משום הכנסה יתירה. מאי [האי] דאמר משום הכנסה יתירה, אי אהדר על הביאה, ואי דשגג בביאה אם מקטירה חייב על הקטרה שפסולה ואי אין מקטירה מאי חיובא איכא. ואומר רבינו דהכנסה היא את הכפורת אשר על העדות ולא ימות לעונש. ואי איפשר לומר כי שניהם נאמרו קודם מיתת בני אהרן, דהא אחרי מות שני בני אהרן כתוב. אלא כי בענן אראה על הכפורת קודם מיתת בני אהרן, דדייקינן אראה מכלל שעדיין לא נראה. וכשה ענן הקטורת אחר מיתתם. אם כן עדיין לא פירש הענוש למה נענשו מפני שהורו הלכה לפני משה רבן, אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. והא דאמר למעלה או שחיסר אחת מסממניה חייב מיתה. ואקשינן ותיפוק ליה דכיון דאינה עשויה כהילכתה כאילו אינה קטורת, ונמצאת ביאתן בלא עבודה. וכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות. ופירק רב אשי כגון דעייל שתי קטורות אחת שלמה ואחת חסירה, אביאה לא מחייב דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה הוא דמחייב דקא מקטיר חסירה. ירושלמי היה מהלך בין שתי פרוכות ודוחק באצילי ידיו כדי שלא ישרפו (בפרכות) [הפרכות]. כיצד הוא עושה, א"ר חנינא מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה. שמואל אמר בוררה [ט] בגדולה. ר' יוחנן אמר מערה מתוך הכף והיא מתמרת ועולה, ואחר כך היא פושה ויורדת. יצא ובא לו דרך כניסתו כו' יוסי, ברם ר' מאיר אפי' בעי לא יכיל, למה, כדי שלא יתן אחוריו לקודש. **מנא לן,** שנאמר ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים, מקיש ביאת בגבעון לביאת ירושלים מה ביאתו לגבעון פניו כלפי במה אף ביאתו לירושלים פניו כלפי במה. **וכן הכהנים בעבודתם ולוויים בדוכנם** וישראל במעמדם, כולם כשנפטרים לא היו מחזירים פניהם והולכים, אלא מצדדים. וכן תלמיד הנפטר מרבו אין מחזיר את פניו אלא מצדד והולך. כי הא דר' אלעזר כי הוה מיפטר מר' יוחנן, אי הוה בעי ר' יוחנן לסגויי, הוה גחין לר' אלעזר קאי אדוכתיה עד דהוה ר' יוחנן מיכסי מיניה. ואי הוה בעי ר' אלעזר לסגויי, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוה מיכסיה ר' יוחנן מיניה. **רבא** כד הוה מיפטר מרב יוסף, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוו מנקפן כרעיה ומתורסן מדמיה אסקופתא דרב יוסף.

ז) כיוצאלמי לפניו הגי' בורכה בהגלו וגי' רבינו בגדולו והוא הנכון.

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ז מ' מהלכות עבודת יום"כ הלכה ז:
נב ב מיי' פ"ג מ' מהלכות כלי המקדש הלכה ב ג סמג עשין קסז:
נג ג מיי' פ"ב מ' מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נד [מיי' פ"ב מ' מהלכות כלי המקדש הלכה מ]:
נה ה ו ז מיי' פ"ב מ' מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נו ד ח מיי' פ"ב מ' מהלכות תמידין הלכה ח:
נח ט י כ מיי' פ"ז מ' מהל' בית המקדש הלכה ד:
נו ל מ מיי' פ"ב מ' מהלכות מ"א הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טו [כב הלפס קידושין פ"ג דף רכא. [סי' תרי"ג] וש"ס הגירסא בענין אחר הרא"ש שם סימן נג]:

מוספ רש"י

שלא יתקן. הקטורת מלא תפנים המתמת ביום"כ על המתמה כדכתיב ומלא תפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו', מבחוץ. בהיכל היו נוטנין אותה לצדוקין על האש ואחר כך מכניסין, שהיו חושבין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה, וכתיב בריש דקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש, ומשמע כי בענן עשן הקטורת יבא ואז אראה על הכפרת (לעיל יט:). **אור שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.** כי עייל ביום"כ, דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטורת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה (כריתות ו.). **הנפטר מרבו.** פירש ומפליג (ע"פ רש"י גיטין יפ.).

רבינו חננאל

ת"ר ונתן את הקטורת על האש לפני ה'. כלומר, הבא אש לפני ה' ואחר כך תן עליה הקטורת. כי בענן אראה על הכפורת. מלמד שנותן בקטורת סם שהוא מעלה עשן, להוציא מליבן של צדוקין, שנאמר כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס כשהעשן עולה כולה. ותרגינה הכי ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כי בענן אראה על הכפורת. אין לי אלא עיקר מעלה עשן. כלומר, השורש שהוא חזק שהוא מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה, וכיון שהיה מגיע לשמי קורה היה ממשמש בכתלים ויורד עד שנתמלא הבית עשן שנאמר וימלא הבית את העבן וגו'. אין לי אלא עיקר מעלה עשן, [עלה] מעלה עשן שחוקה מנא לן. ת"ל וכסה ענן הקטורת וגו', כלומר כיון שהיא שחוקה נתערבה ונתכסת. ואסקה רב אשי הני תרי קראי חד למצוה וחד לעכב. **רבא** אמר כי בענן אראה על הכפורת לאזהרה. וכסה ענן הקטורת